ئەگەر کوردستان بێ ماف بکرێتەوە، بڕیاری سەربەخۆیی دەدات!

دانوستاندنەکانی نێوان لیستە براوەکان بۆ پێکهێنانی کابینەی نوێی حکومەتی عێراق رووبەڕووی مەترسی جۆراوجۆر بۆتەوە، هەندێک لە سەرکردەی هێزە عەرەبیەکان، بەتایبەتیش خودی تاریق ئەلهاشمی پێداگری لەسەر پۆستی سەرکۆمار دەکات، هەروەها هێشتا هێزە عەرەبیەکان لە نێو خۆشیاندا لەسەر پالێوراوێک بۆ وەرگرتنی پۆستی سەرۆک وەزیران رێککنەکەوتوون. بەوهۆیەشەوە پرۆسەی سیاسی لە عێراق بەرەو گێژاوێکی دیکە دەڕوات و ناشزاندرێ کە لە کوێ لەنگەر دەگرێتەوە.

چاودێرانی سیاسی و شارەزایانی رەوشی عێراق، رامان و بۆچوون و پێشبینی جیاوازیان هەیە، هەندێک پێیانوایە کە ئیدی رۆڵی کورد لە عێراقی داهاتوودا لە کورتی دەدات، هەندێکی دیکەش پێیانوایە کە عەرەبی عێراق بەبێ کورد ناکام دەمێننەوەو بە ناچاریەوە پەنا بۆ کوردەکان دەبەن و هاوپەیمانێتیان لەگەڵ دا دەکەن، بەتایبەتیش تا خودی جەلال تاڵەبانی هەبێ، ئەوە عێرقیەکان پێویستیان پێی دەبێ، چونکە بە لێهاتوویی و شارەزایی خۆی دەتوانێ ناکۆکەکان لەسەر یەک خواندا کۆبکاتەوەو رێبەرایەتیان بکات، بەڵام مایکڵ گۆنتەر، شارەزای بواری سیاسی لە دامەزراوەی جەیمس تاون دا پێیوایە کە پێگەی کورد لە ناوەندا بەرەو لاوازی دەڕوات. ئەو دەڵێ؛ زۆرێک لە عەرەبەکان تا ئێستاش سەبارەت بە دەسەڵاتی حکومەتی هەرێم دڕدۆنگ و نیگەرانن، چونکە زۆرێک لە عەرەبەکان داخوازی کورد بە رکەبەری و ناحەزی لەگەڵ کولتوری عەرەب لێکدەدەنەوە.

هەندێک لە عەرەبە توندڕۆو دەمارگیرەکان هەبوونی دەستەڵاتی کورد لە بەغداد بە ترسناک دەبین و وەک هەڕەشە بۆ سەر یەکپارچەیی خاکی عێراق شرۆڤەی دەکەن، هەر بۆیەش دەخوازن کە پۆستی سەروەری لە چنگ عەرەب چڕ بکرێتەوەو بە هیچ کوردێک نەدرێت. هەندێک سەرکردەی عەرەبی عێراقی راشکاوانە دەڵێن ئەو دەستەڵاتەی کە کورد لە ناو حکومەتی ناوەندا بۆ خۆیان دروستیان کردوە، سەرەتایەکە بۆ جیابونەوە لە عێراق، کەچی کوردەکان بە پێچەوانەی ئەو بۆچوونە نمایش دەکەن و خۆیان دەنوێنن، رەفتاری سەرکردەکانی کوردستانیش پێچەوانەی بۆچوونی عەرەبە دەمارگیرەکانە.

مایکڵ گۆنتەر پێیوایە کە زۆربەی کوردەکان ئەگەر هەست بە کاتی گونجاو بکەن، دەیانەوێ سەربەخۆیی خۆیان رابگەیەنن، بەڵام سەرکردەکانی لایەنە سەرەکیەکان باشووری کوردستان هەرکات جەخت لەسەر مانەوە لەگەڵ عێراق دەکەنەوەو ئەو گریمانە بەدوور و وروژێنەر دادەنێن و خۆیانی لێدەپارێزن، بەڵام ئەگەر ناچار بکرێن و دەرگەی ناوەندیان لێ دابخرێ، بژاردەی سەربەخۆییش رەت ناکەنەوە.

زۆربەی چاودێرانی سیاسی پێیانوایە کە ئیدی کورد بچووک بوونەوە پەسند ناکات، ئەگەر عەرەبەکانی عێراق هەوڵ بدەن جارێکی دیکەش دەستەڵاتی خۆیان بەسەر هەرێمی کوردستاندا بسەپێننەوەو کوردەکان لە قاڵب بدەنەوە، هێزە کوردستانیەکان تەنیا رێی بەرەو سەربەخۆییان بۆ دەمێنێتەوەو بە ناچاریەوە سەربەخۆیی رادەگەیەنن.

ئێستا هەندێک لە سەرکردەکانی عێراق درکیان بەو راستیە کردوە، بۆیە نایانەوێ کوردەکان لە پرۆسەی سیاسی و بەشداری پێکردنیان لە دەستەڵاتی ناوەند دوور بخەنەوە، بەتایبەیش خودی نوری مالکی و ئەیاد عەللاوی، لەو پێوەندەدا نوری مالکی گوتویەتی: 'ئێمە بە پێویستی دەزانین کە رێزدار تاڵەبانی جارێکی دیکەش پۆستی سەرکۆماری وەربگرێتەوە، چونکە ئێمە دەزانین کە کوردەکان نایانەوێ جارێکی دیکە رووبەڕووی شاڵاوی ئەنفال و شەڕی کیمیاوی ببنەوە، بەهەمان شێوەش شیعەکان نایانەوێ بۆ سەردەمی گۆڕە بەکۆمەڵەکان بگەڕێنەوە'

کەواتە هەندیک لە سەرکردە عەرەبەکان هەست بەو راستیە دەکەن و نایانەوێ کورد بەرەو جیابوونەوە پاڵ بنێن، بەڵام هەندێکی دیکە لە سەرکردەکانی هێزە عەرەبیەکان پێیانوایە کە پێگەی کورد لە عێراق و ناوچەکەدا بەرەو لاوازی رۆیشتووە، وڵاتانی هەرێمەکە پشتیوانیان لێناکەن و ئەمریکاش ناپرژێتە سەر ئەوەی کە داکۆکیان لێبکات، رەوشی جیابوونەوەو پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆش لە بار نیە بۆیە کاتێکی گونجاوە بۆئەوەی دەستەڵاتی ناوەند بۆ شارەکانی ژێر دەستەڵاتی هەرێمی کوردستان بگێڕدرێتەوە.

لێرەدا پرسیارێک خۆی قوت دەکاتەوە: ئایا کاتی راگەیاندنی سەربەخۆیی هاتووە؟ ئەگەر باشووری کوردستان بڕیاری جیابوونەوە بدات، وڵاتان پشتیوانی لێدەکەن؟!

چاودێرانی سیاسی پێیانوایە کە ئەگەر گرژی و ئاڵۆزی لەنێوان کوردو عەرەب سەر هەڵبداتەوە، نەک هەر رەوشی ئاسایشی عێراق بەرەو گرگرتن دەڕوات، بەڵکو نائارامی وڵاتانی ناوچەکەش دەگرێتەوە. لەوبارەیەوە دامەزراوەکانی لێکۆڵینەوەی رەوشی هێمنایەتی رۆژهەلاتی ناوەڕست و زۆرێک لە سەرکردەکانی عێراقیش رایانگەیاندووە کە ئەگەر رێککەوتنێکی سیاسی گشتگیرو هەمەلایەنە لەنێوان لیستە براوەکان پێکنەیەت، یان ئەگەر لیستێکی گەورە یان پێکهاتەیەک بێبەش بکرێ، ئیدی خۆبەخۆ رەوشی هێمنایەتی عێراق بەرەو گرژی وئاڵۆزی دەڕوات و شەپۆلی گۆمە شڵەقاوەکە زۆرینەی شارو شارۆچکەکانی دیکە دەگرێتەوە.

چاودێران پێیانوایە کە هەندێک لە سەرکردە عێراقیەکان بۆیە نایانەوێ پۆستی سەرکۆماری بە کوردێک بدرێت، چونکە بە دژایەتیکردنی هەست و ناسنامەی عەرەبێتی لێکی دەدەنەوە، پێشیانوایە کە کوردەکان کۆسپ و بەربەست لەبەردەم سۆزی عەرەبچێتی دروست دەکەن، هەر لەو روانگەیەوە زۆر بە توندی دژایەتی خواستی کوردان دەکەن، بەڵام هەندێکی دیکە لە سەرکردەکان لەوێنەی عەممار ئەلحەکیم و ئیبراهیم جەعفەری و نوری مالکی پێیانوایە کە ئەگەر بەشێوەیەکی هەڵە مامەڵە لەگەڵ ناکۆکیەکانی نێوان کوردو عەرەبدا بکرێ، نەک هەر توندوتیژیەکانی ناوخۆی عێراق زیاد دەکەن، بەڵکو دەبێتە هاندانی کوردەکان بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆو جیابوونەوەیان لەعێراق.

لێکۆڵیارانی بواری سیاسی لە وڵاتانی عەرەبی بە پاڵپشتی دەمارگیرانی عەرەب پێیانوایە مادام ناومالّی کورد بۆخۆی رێکنەخراوەتە، مادام چەندین لیستی جیاوازی کوردستانی هەن، ئیتر بیر لە سەربەخۆیی و پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ ناکرێتەوە، رۆژگارەکەش بە دەرفەت دەزانن تۆڵە لە کورد بکرێتەوە، چونکە کورد بەوە تۆمەتباردەکەن کە گوایە لەرێی ئەوانەوە هێزەکانی ئەمریکا پێگەی خۆیان لە عێراق و ناوچەکەدا جێگیر کردووەو مانەوەی خۆیان مسۆگەر دەکەن.

بێگومان ئەمریکاو دەزگەکانی هەواڵگری ئەمریکاو وڵاتانی دیکەی جیهان زانیارییان سەبارەت بە بۆچوون و مەرامەکانی عەرەبە دەمارگیرەکان هەیە، بۆیە باوەڕ ناکرێ کاتێک عەرەب بە ئەنقەست بیەوێ کورد لە بڕیاری ناوەند دوور بخاتەوەو کورد بەرەو جیابوونەوە هانبدات و ئەوانیش پشتیوانی لێنەکەن، یان وڵاتێکی وەکو تورکیا کە گەورەترین کێشەی هەرێمایەتی هەیەو بیر لە گەیشتن بە سەرچاوەیەکی ئابووری بەهێز دەکاتەوە بەڵام ئەو دەرفەتە زێڕینە لەدەست خۆی بدات و سەوداو مامەڵەیەک لەگەڵ باشووری کوردستاندا نەکات!!

خاڵێکی دیکەی بەهێز ئەوەیە کە هەموو کوردستانیان کۆکن لەسەر ئەوەی کە نابێ ماف و داخوازیەکانی کوردستانیان بچووکتر بکرێتەوە، هەموو هێزەکان پێداگری لەسەر جێبەجێکردنی ماددەی ١٤٠ دەکەن و گێڕانەوەی ناوچە دابڕاوەکان بە گرنگ و ئەرکی لە پێشینە دادەنێن، بۆیە ئەگەر ئەوانە نەکران، ئیدی سەرکردەکان یان دەبێ بڕیاری جیابوونەوەو بدەن و دەوڵەتی سەربەخۆ رابگەیەنن، یان دەبێ واز لە سیاسەت بهێنن و دان بە شکست و دۆڕانی خۆیان دابنێن.

سەربەست کانەبی

بەعەرەبکردن وڵاتی مۆریتانیاش بەرەو گێژاوو ئاڵۆزی دەبات

کۆتایی هەفتەی رابردوو هەواڵەکانی جیهان باسیان لە نائارامی زانکۆی نواکشۆت کردو رایانگەیاند کە لەنێو حەرەمی زانکۆدا بەهۆی بەعەرەبیکردن پێکدادان لەنێوان فێرخوازاندا روویداوە. هێزەکانی پۆلیس بە ناچاریەوە چونەتە ناو زانکۆکەو بۆ بڵاوپێوەکردنی بەشەرهاتووان بۆمبی فرمێسکڕێژیان بەکار هێناوە. هەروەها زیاتر لە سی فێرخوازیش قۆڵبەستکراون و رەوانەی زیندان کراون.

سەرچاوەکانی هەواڵ ئەو پێکدادانە بۆ پێداگری هەندێک گروپ و لایەن دەگێڕنەوە کە دەیانەوێ وانەکان بە عەرەبی بخوێندرێن، واتە داوای بەعەرەبکردنی خوێندن دەکەن، بەوهۆیەشەوە مشتومڕ لەنێوان هەردوولایەنی رکابەر دروست بووە، چونکە زۆرینەی فێرخوازانی زانکۆکانی مۆریتانیا لەگەڵ ئەوەدان کە خوێندن بە زمانی فەرەنسی بێ، بەڵام هەندێکی دیکە لەروانگەی عەرەبچێتی داوا دەکەن کە خوێندن بکرێ بە عەرەبی. کاتێک هەردوو لایەنی رامانجیاواز پێداگری لەسەر بۆچوون و خواستی خۆیان دەکەن، بەرانگژی یەکتر دەبنەوە، شەڕی دەستەویەخە دەست پێدەکات، دواتر بەردو داریشی تێدا بەکار دەهێنرێ. بەوهۆیەشەوە ژمارەیێکی زۆر برینداروزامدار

دەبن.

سەرچاوەکانی هەواڵ ئاشکرایان کردوە هەرچەندە کە پێکدادانی نێوان فێرخوازەکان زۆری نەکێشاوە، بەڵام رەوشی ناکۆکی و ململانێ وەکو خۆی ماوەتەوەو چارەسەکردنیشی ئاسان نیە.

جێی ئاماژەیە ئەو بەیەکتر هەڵشاخانە لەدوای ئەوەوە دێ کە هەندێک لایەنی عەرەبیخواز خۆپێشاندانیان دەست پێکردبوو، داوایان کردبوو کە زمانی عەرەبی بکرێ بە زمانی بەڕێوەبردن! کەچێ زۆرینەی خەڵکی مۆریتانیا لەگەڵ ئەوەدان کە هەر وەکو پێشوو فەرەنسی بە زمانی فەرمی دەوڵەت و بەڕێوەبردن بمێنێتەوە، چونکە لە بنەڕەتدا زۆرینەی مۆریتانیەکان خۆیان بە عەرەب نازانن هەرچەندە کە ئایینی ئیسلامیان پەسند کردوەو چەندین سەدەیە کە بوونەتە موسڵمان، بەڵام خۆیان بە نەتەوەیەکی جیاوازی ئەفریکا دادەنێن، لە راستیشدا تیرەو هۆزەکانی مۆریتانیا بە رەچەڵەک عەرەب نین. بەتایبەتیش رەشپێستەکان ئەو هەنگاوە بە پرۆسەی بە عەرەبکردن لێکدەدەنەوەو ناخوازن کە ناسنامەی نەتەوەیی خۆیان بۆ عەرەبی بگۆڕن.

رۆشنبیرانی مۆریتانیا پێیانوایە کە زمانی فەرەنسی لە کۆمەڵی مۆریتانیادا شوێنی خۆی گرتووە، ئیدی پێویست بەوە ناکات کە زمانی فەرمی و خوێندن بۆ عەرەبی بگۆڕن، بەڵام ژمارەیەک لە سیاسەتمەدارو هێزی سیاسی بە پاڵپشتی عەرەبستانی سعودی و وڵاتی ئیماراتی عەرەبی دەیانەوێ پرۆسەی بەعەرەبکردن دەست پێبکرێ و ناسنامەی نەتەوەییش بۆ عەرەب بوون یەکلای بکرێتەوە.

لەلایەکی دیکەشەوە هەندێک لایەن و هێزی سیاسی پێیانوایە کە بەرژەوەندی وڵاتانی عەرەب و وڵاتانی ئەوروپا لە مۆریتانیادا رووبەڕووی یەکتر بوونەتەوە، بۆیە هەردوو سەنگەری جیاواز دەیانەوێ لە رێی زمانەوە بەرژەوەندەکانی خۆیان ساغ بکەنەوەو شوێن پێی خۆیان لەو وڵاتە هەژارەدا قامتر بکەن.

راستیەکەی لەوەتەی رۆژی یەکی ئازار کراوە بە رۆژی زمانی عەرەبی لە وڵاتی مۆریتانیا و سەرۆک وەزیرانی ئەو وڵاتە مەولای وەلد محەمەد باسی لە گەڕانەوە بۆ شارستانێتی عەرەب و ئیسلام کردوە، نەیارانی زمانی عەرەبی خرۆشاون و دەیانەوێ رێ لە پرۆسەی بەعەرەبکردن بگرن.

دوای ئەوەی کە گرژی و ئاڵۆزی وڵاتی مۆریتانیای گرتەوە، وەزیری خوێندنی باڵای ئەو وڵاتە لەبەردەم مێدیاکاندا رایگەیاند کە رەوشی مۆریتانیا وەکو پێش رۆژی یەکی ئازار دەمێنێتەوەو پرۆسەی بەعەرەبی کردنی تەواو هەڵناگیرێتەوە، بەڵام راستیەکەی ئەوەیە، لەوەتەی مەولای وەلەد محەمەد بە پاڵپشتی وڵاتانی عەرەبی کورسی سەرۆک وەزیرانی مسۆگەر کردوە، زۆر شێلگیرانە پەلە لە بەعەرەبیکردنی بوارەکانی دەوڵەت و پەروەردەدا دەکات.

نەتەوەی عەرەب بەهۆی ئایینی ئیسلامەوە ماوەی ١٤٠٠ ساڵە بەردەوام سیاسەتی بەعەرەبکردن پیڕۆ دەکات، تا ئێستا چەندین گەل و نەتەوەی دیکەی لە نێو نەتەوەی عەرەبدا تواندۆتەوە، بەوهۆیەشەوە پێگەی خۆی لە سەر ئاستی جیهانی و نێودەڵەتیدا بەهێز کردوە، هەرچەندە ئێستا سەردەمی جیهانگیری و بەئاگاهاتنی نەتەوەکانە، بەڵام رابەرانی عەرەبچێتی دەیانەوێ رەوشی هەژاری و برسێتی بقۆزنەوە، لە پەنای ئایینی ئیسلام و پیرۆزی قورئانەوە درێژە بە تەعریب کردنی وڵاتانی هەژار و کەمدەرامەت و دواکەوتوو بدەن، کەچی باوەڕ ناکرێ لە رۆژگاری ئێستادا ئەو سیاسەتەیان سەربگرێ، چاودێران پێیانوایە کە سیاسەتی بەعەرەبکردن لە ئاکامدا ناکام دەمێنێتەوەو نەتەوەکان بۆ ناسنامەی رەسەنی خۆیان دەگەڕێنەوە.

ئازاد محەمەد عەلی